

VAT, 'unitat de potència en física', del nom de Watt, físic escocès mort el 1819. En català ja s'usava des d'abans de 1900 (però manca encara DOrt.).

Vat(es), V. vaticini

VATICINI, pres del ll. *vaticinium*, id., derivat de *vaticinium* 'profètic', compost del ll. *vates* 'endeví, profeta', 'poeta inspirat (per una divinitat)', amb *cănēre* 'cantar', 'declamar'. □ 1.ª doc.: Belv.

Allí també *vaticinar*, ll. *vaticinari* id.; i *vaticinador*. El primitiu *vates* usat en la forma *vate* en italià i castellà, com a sinònim noble i solemniat de *poeta*, ni s'ha usat entre nosaltres ni seria viable donar-li una forma *vat* en català, ni cal gaire per a un poble naturalment enemic de la pedanteria; si per cas es podria deixar en la forma clàssica *vates*, com de fet es féu ja algun cop en el zenit del moviment humanista: «--- Mostrau, ab la fúria del aygua Castàlia, / d'aquest perfet *vates* l'almesc y l'algàlia: / les vostres grans tubes --- tan fort los publiquen / que passe l'estrèpit los monts de Thessàlia», en els versos d'Onofre Almudèver, estr. 7e, proemials de l'ed. de 1531 del *Spill* de Jaume Roig (ed. Chabàs, p. 372).

Quant al ll. *vates* es creia generalment d'origen cèltic, però E. Bickel, en un important estudi, «Die Vates der Kelten und die Interpretatio Graeca des süd-gallischen Matronenkultes im Eumenidenkult» (*Rheinisches Museum* LXXXVII, 1938, 193-241) sostingué que, tant en llatí com en cèltic, eren mots germans, d'herència indoeuropea; amb raons de pes, aprovades per Pokorny (*Keltologie Wissenschaftl. Forschungs-berichten*, 1953, p. 183).

Cpr.: *Vatídic*.

Vatres, -tros, V. *vós* *Vatua*, *vatuar*, V. *vat* *Vauma*, *vauma-rosa*, -*rosera*, *vaumera*, V. *malva* + *Vauri*, ross. «malaise», V. *Valri* + *Vavi* ross., V. *avi* (forma hipocorística, que anoto en la conversa, a Conat, 1960) *Vear*, *veat*, V. *avesar*, -at (VICI)

VEBRE, 'castor', mot comú amb el fr. ant. *bièvre*, oc. ant. *befre* o *vibre*, it. ant. *bévero*, b. ll. ant. *beber*, que prové del nom indoeuropeu comú d'aquest animal; la seva avior immediata és incerta, probt. del cèltic *BEBROS*, si bé és possible que en algunes de les formes romàniques s'hi hagin combinat les corresponents formes del germànic (*BEBRU*), del sorotàptic o del llatí (*FIBER*/*FEBER*). □ 1.ª doc.: 1399, BMetteg.

En el *Somni* critica els elegants presumits, que seguint les modes «adés porten --- capell de *vebre*, adés barret ---» (IV, *NCl.*, 155.4=Riq., 356.22). «Marts, fusines, erminis, *vebres*, fixens e latisos» en un doc. mall. de 1420, una altra versió del qual, després de *vebres* posa «veys, squirols e britany» (BSAL II, 221a). Les dones segons JRoig són «corrents atzebres, / lúidries, *vebres*, / on bo ni bell, / sinó la pell, / àls no s'hi troba» (*Spill*, 7776). «Una folradura de *vebres*», inv. de 1430 Torredembarra (*DAg.*).

El mot que ha donat aquesta denominació catalana i la de les altres llengües romàniques és comú a totes

o quasi totes les branques de l'indoeuropeu, amb una base comuna *BHEBHRUS*. Scr. *babhráh*, avè. *bawra*, ll. *fiber* o *feber*, esl. *bebrŭ*, lit. i prussià ant. *bebrus*, germ. comú *BEBRU*- (al. *biber*, angl. *beaver*, esc. ant. *biórr*) i el cèltic: on, segons els dialectes hi hagué *bebros* o *bibros* (d'ací el nom de la gran ciutatella gàlica de *BIBRACTE*). En les llengües romàniques està ben documentat en l'it. *bévero* [Dante], fr. ant. *bièvre*, menys en oc. ant. *vibre* o *befre*, i n'hi ha algun representant esporàdic en castellà (*BEFRE* o *bíbaro*).

Wartburg (*FEW*) i M-Lübke (*REW*, 1012, s. v. *beber*), exageren les probabilitats germàniques, donant segurament massa importància a l'existència en castellà, on ignoren que el mot està poc documentat i sobretot en autors (com Laguna i Palencia) que beuen principalment en fonts erudites. La variant llatina *BEBER* només figura en Priscia (c. l'a. 500), i vist el tractament de l'indoeuropeu *BH-* no pot ser d'herència itàlica, car llavors hauria de tenir *F-* (de fet el mot llatí ben conegut és *feber* o *fiber*), per tant ha de ser manllevada d'una llengua indoeuropea del Nord d'Europa (cèltic, germ., balto-eslau ---). Pel fet d'haver-se diftongat la *ĕ* en el fr. *bièvre* és ja més favorable a un mot pre-romà del ll. vulgar que a un germanisme; la naturalesa de l'animal indica també més aviat una procedència de les Gàl·lies, i el culte que sabem dedicat pels celtes al castor (cf. el nom de *BIBRACTE* etc.) també ens orienta cap allà. En l'article *FEBRIR* ens hem ocupat d'un altre possible representant català d'aquest nom pre-romà del castor.

VEÇA, del ll. *vicia* id. □ 1.ª doc.: 1295.

En aquesta data en els Statuta dels corraters de Perpinyà es mana cobrar: per «Forment, de l'aymina, una meala, ordi, miyl, *vessa*, avena, segla, faves, una pugesa» (*RLR* v, 87). «En lo temps dels apòstols --- com se foren adormits, venc lo enemic e sembrà-y *veces* e zisànies, e --- los apòstols, per tot lo món s'escampen: St. Pere en Anthiogia, St. Jacme en Espanya ---», StVicentF (*Quar.*, 119.147). «Sembrau vós la terra, compare Moreno, / per bona que sia, de vella sement: / y al temps de les messes, batreu bon centeno, / mesclat a prou *veces*, en loc de forment», *Procés de les Olives*, v. 1560.

Registat pels lexicògrafs des d'OPou: «niella --- *veça*: vitia, aphaca; cugula: aegilops» (*ThPu.*, 325). Les Memòries d'Agric. de la Junta de Comerç de Bna. registren entre els *Llegums menus*: «*veças* o garrofins, de color moreno o cendrós; lentias ---» (traduint «alverjas o algarrobas de color ceniciento», vol. v, 1817, p. 13. En gran part del Princ. la *veça* no s'anomena gaire com a llegum cultivat: en molts punts d'aquest li diuen *bordanya* (*DAg.*), en altres *garrofi* (Texidor, *Flora Farm.*, 960), en altres, com el Priorat, *berruganya* (Lloà). No obstant el nom s'hi usa: a l'Alta Garrotxa la *bésa*, com veig a Oix (1984), és un faratge per al bestiar, que quan és sec és d'un color groc grisenc com palla; cosa semblant deu ser en el Priorat, almenys allí em designaven la *vèsa* vagament com